

مشاغل خانگی، مزایا و چالش‌ها

محمد مهر

شاید بهترین توصیف برای مشاغل خانگی که خوشبختانه چندی است مورد توجه مسئولان برنامه‌ریزی، قانون‌گذار و اجرایی کشور قرار گرفته، تصویری است که در یکی از سایت‌ها با آن مواجه شدم. در این تصویر خط موربی که روی سقف خانه قرار گرفته، تداعی‌کننده همان شیار باریکی است که روی قلم‌ها وجود دارد.

به عبارت دیگر خانه در مشاغل خانگی تعریف دیگری به خود می‌گیرد و به جای آن که صرفاً مکانی برای آرامش، استراحت و سرگرمی باشد به محلی برای ایجاد درآمدهای اقتصادی تبدیل می‌شود. اگر چه مشاغل خانگی و چالش‌هایی که از این رهگذر می‌تواند ایجاد شود از جمله امکان مزاحمت برای همسایگان، تداخل محیط مسکونی با مکان اشتغال و نبود بسترهای کافی برای نظارت و نظایر آن می‌تواند محل تأمل باشد و منتقدان شاغل خانگی با اتکا به این چالش‌ها مشاغل خانگی را به بوته نقد و نفی بکشانند. اما واقعیت آن است که مشاغل خانگی نه تنها در جامعه بلکه از دیرباز در بسیاری از کشورها رواج داشته و علاوه بر تأثیرات مثبت اقتصادی و اجتماعی و تأمین معاش در صد قابل توجهی از خانواده عملاً در مهار نرخ بیکاری نقش مفید و موثری داشته است.

مجلس شورای اسلامی به هنگام بررسی و تصویب طرح حمایت از مشاغل خانگی، دستگاه‌های عضو ستاد حمایت و ساماندهی مشاغل خانگی را موظف کرد حداکثر تا سه ماه آینده راهکارهای حمایتی، نظارتی و تسهیل‌کننده ایجاد و توسعه مشاغل خانگی مجاز را در قالب یک دستورالعمل ارائه کنند.

مطابق مصوبه نمایندگان مجلس، دولت می‌تواند تسهیلات حمایتی از جمله وام قرض‌الحسنه اشتغال، تخفیف مالیاتی و تعرفه مصرف منابع را به صاحبان مشاغل خانگی ارائه کند. ضمن این که تسهیلات دیگری نظیر بازار محلی شهرداری جهت عرضه محصولات، عضویت در شرکت سهامی دام خوشه‌ای تخصصی کسب و کار خانگی، معافیت از عوارض اداری و تجاری و عدم نیاز به عوارض اداری و تجاری و عدم نیاز به تغییر کاربری مسکونی در نظر گرفته شده است. در این مصوبه، بانک مرکزی نیز موظف شده است با تعامل وزارت کار، توزیع منابع برای کسب و کارهای خانگی را بر اساس اولویت‌ها و سهم هر استان معین کند.

اما جدیدترین سیاست حمایتی دولت هم در این زمینه افزایش سقف تسهیلات اشتغال مشاغل خانگی از ۳۰ به ۵۰ میلیون ریال است.

کار و جامعه

ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی، فرهنگی

۱۰۴

شاید این یک ایراد و تداخل ذهنی باشد که هر زمان سخن از مشاغل خانگی به میان می‌آید بیشتر ماولاض یک گروه و جنس از جامعه (زنان) که در ذهنمان تداومی شود در ثانی از گروه متنوع مشاغل خانگی صرفاً به صنایع دستی اکتفا می‌کنیم. این که صنایع دستی سابقه بسیار زیادی در گروه مشاغل خانگی دارد و هنوز هم بخش قابل توجهی از درآمدهای اقتصادی کشورهای مثل ایران، هند، بنگلادش و چین وابسته به صنایع دستی است شکی در آن نیست. اما باید توجه کرد که امروزه مشاغل خانگی را نمی‌توان محصور در صنایع دستی دانست، از طرف دیگر مشاغل خانگی صرفاً معطوف به کشورهای جهان سوم نیستند که آن را نماد عقب‌ماندگی بدانیم. بر اساس آمارهایی که ارائه می‌شود یک پنجم اشتغال آمریکا در حوزه مشاغل خانگی است، یا در کشورهای اروپایی نظیر ایتالیا بخش قابل توجهی از صنایع در قالب کارگاه‌های کوچک و خانگی ظهور یافته است.

امروزه مشاغل خانگی را نمی‌توان محصور در صنایع دستی دانست، از طرف دیگر مشاغل خانگی صرفاً معطوف به کشورهای جهان سوم نیستند که آن را نماد عقب‌ماندگی بدانیم

شاید مهمترین تحولی که در این سال‌ها از ابتدای فعالیت‌های اقتصادی در خانه و توسعه آن صورت گرفته، توسعه مشاغل اینترنتی است. زمانی که مک‌لوهان ایده و تئوری دهکده جهانی را مطرح می‌کرد احتمالاً خود نیز باور نداشت که شبکه‌های اینترنتی به این سرعت فضای این دهکده را پوشش بدهند، به نحوی که فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر اینترنت در کمتر از چند دهه به یکی از تأثیرگذارترین مشاغل در اقتصاد جهانی تبدیل شود. شما امروز با تسلط و اشراف به دنیای رایانه، نرم افزارها و شبکه‌های ارتباطی، اطلاعاتی می‌توانید از محل خانه‌تان به همه شاهراه‌های اقتصادی دسترسی داشته باشید. دیگر نیازی به مسافرت‌های پر حجم درون شهری، بین شهری و بین‌المللی نیست، بنابراین این همین حذف‌هایی که در گذشته نه چندان دور ضرورتی گریزناپذیر جلوه می‌کردند خود به خود به توسعه و رونق مشاغل خانگی کمک و خانه را به مثابه هسته ارتباطی اقتصادی مطرح کرده است. از این رو بیراه نیست که قرن حاضر را قرن توسعه و رونق مشاغل خانگی بدانیم. اگر چه این تعبیر به زعم بسیاری از ما به زاویه نگاهمان به پیشرفت‌های فناوری و صنعتی در تباین باشد. اگر چه هر زمان سخن از مشاغل خانگی به میان می‌آید عمدتاً تکیه بر مزایای اندک این مشاغل از جمله سرمایه‌اندک، آموزش‌های درون خانوادگی و بازده سریع می‌شود اما نباید از نظر دور داشت که هر و چه از این مشاغل در برگیرنده چالش‌هایی هستند که اگر دقت کافی به آنها نشود نه تنها تأمین‌کننده اهداف اقتصادی و اجتماعی مان نخواهد شد بلکه به عنوان یک مؤلفه مزاحم و مخرب عمل خواهد کرد. شاید ذکر مثالی در این باره بتواند مصداق نزدیک به ذهنی ایجاد کند. امروزه اگر چه شبکه‌های ارتباطی مبتنی بر اینترنت توانسته‌اند به سرعت در جوامع مختلف ریشه بدوانند و همان طور که اشاره شد مشاغل خانگی را هم متأثر از این تحول کنند اما این شبکه‌ها مثل همه پدیده‌هایی که محصول اراده و نیت انسان هستند کارکرد دو گانه دارند. خیر و شر در این شبکه‌ها هم تنیده شده، به همین خاطر عجیب نیست که امروز یکی از محصولات این شبکه‌ها (شرکت‌های هرمی) در بسیاری از کشورها از جمله ایران به یکی از معضلات جدی اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است. این در حالی است که فعالان این شرکت‌ها برای فعالیت‌های خود نیاز به امکانات چندانی جز آنچه در مشاغل خانگی تعریف شده، ندارند. پس مشاغل خانگی در صورت نبود نظارت کافی می‌تواند حتی در صورت یک تهدید کننده اقتصادی، اجتماعی و امنیتی ظاهر شوند، یا زمانی که ارزش صنایع دستی در یک کشور به درستی شناخته نشود و بازاریابی و تبلیغات بین‌المللی مناسبی هم برای این محصولات صورت نگیرد در آن صورت چگونه می‌توان انتظار داشت مشاغل خانگی بدون بازار مصرف به حیات خود ادامه دهند.